

Marcas de plurau en variacion diatopica en occitan lemosin

Jean-Christophe Dourdet

Université de Poitiers

L'occitan, lenga romanica de l'oest, coneis, o a conegut per lo passat, segon los dialectes, una flexion de nombre marcada per la preséncia d'una desinéncia [s] a la fin daus mots, eiretada de l'acusatiu latin. A l'Edat mejana, se pòt rasonablement pensar que tots los dialectes occitans fasián ressonar una [s] per marcar lo cas regime plurau, que la grafia medievala transcrissiá. Pasmens, fòrça dialectes occitans, quò es a dire daus parlars nòrd-lengadocians e la majoritat daus parlars dichs arverno-mediterraneus, an achabat, au fiau daus temps, per amudir lors consonantas finalas e donc lors desinéncias de plurau, tot coma zo fagueren los dialectes d'òil au fiau d'un long procès que s'achabet mas au segle XV per los dialectes de l'est.

Lo lemosin fai partida d'aquilhs dialectes. Se pòden pus gaire auvir de consonantas finalas en lemosin, manca [r], e deguna [s] de plurau manca dins daus cas de sandhi per daus parlars bas-lemosins e peirigordins que balhan d'auvir [z] (<[s]) davant vocala en liason. De fach, daus parlars coma lo sarladés, o daus parlars provençaus, que an amudit la desinéncia [s] presentan aura de las formas lexicalas que lo singular es parier coma lo plurau, lo nombre demorant mas conegut mercés aus determinants o adjectius (sg. [lɔ'kabrɔ] / pl. [lɔj'kabrɔ] en sarladés e [la'kabrɔ] / pl. [lej'kabrɔ] en provençau). Pasmens, quò es saugut que permieg aquilhs dialectes occitans, lo lemosin manten totparier una oposicion parciala entre singular e plurau. Si la desinéncia [s] de plurau a plan desaparegut en lemosin, a maugrat tot laissat la marca de sa preséncia anciana sus las vocalas que la precedissián. Quò es entau que se ditz que lo lemosin opausa classicament [drole] (*dròlle*) a [drolej] (*dròlles*) per préner un exemple masculin o [dro:lɔ] (*dròlla*) a [dro:la:] (*dròllas*) per préner un exemple femenin.

En mai dau fach que las marcas de plurau en lemosin varian en foncion de la natura de la finala vocalica ([u] finau s'eslonja quand [e] diftonga...), observan tanben una variacion diatopica dins la realizacion d'aquelas marcas. Relevan per exemple de las oposicions pas tant conegudas dins certans parlars coma [zi:lɛ] (*gilet*) vs [zi:le(:)] (*gilets*), o lo quite contrari, o [se] (*chen*) vs [se:] (*chens*) o mai [tsami] (*chamin*) vs [tsami(:)] (*chamins*), [putɔ] (*poton*) vs [putu(:)] (*potons*). D'autres mots d'enguera prénen per contra pas de marca de plurau coma quò es lo cas de [flur] (*flor/flors*) o de [razĩ] (*rasim/rasims*). Estudiaram aquela variacion diatopica, que se presenta mas sus lo plan morfosintaxic sens enginjar d'oposicion fonologica vertadièra entre las marcas e que l'evolucion diacronica de la lenga podrà ajudar a explicar, lo contexte fonetic jugant gaire de ròtle. La question de l'accentuacion en lemosin que l'i es mai o mens ligada emb, daus còps, daus desplaçaments d'accent atestats sus la finala au plurau femenin dins daus parlars, serà tanben evocada.

Las descripcions generalas balhadas per Desroziers e Ros¹ o per Tintou² parlan gran de la diversitat de solucions presentada per los parlars lemosins e balhan mas un tipe de marca de plurau considerat coma mai expandut. Demòra alaidonc de menar auei un estudi sistematic sus la variacion per çò que tòca las marcas de plurau en lemosin dins l'amira de balhar un imatge mai generau dau(s) sistema(s) lemosin(s) mercés a de las collectas sus lo terren au près daus locutors de cinc o seis parlars lemosins pro diferenciats emb una analisi acostica informatizada e un estudi contrastiu. Nos apiejaram tanben sus daus estudis desjà realizats coma lo de Q.I.M. Mok en Peirigòrd blanc³ o de J. P. Reydy⁴ dins lo Nontronés. Lo trabalh de P. Bec⁵ per l'accentuacion generala en occitan, de P. Javanaud⁶ per lo sistema vocalic lemosin e d'Y. Lavalade⁷ e de J. C. Dourdet⁸ per l'accentuacion lemosina seràn tanben de bon evocar per explicar las marcas de plurau en lemosin.

¹ DESROZIER, P. et ROS, J. (1974). *L'ortografia occitana, lo lemosin*. Montpelhièr : Centre d'Estudis Occitans.

² TINTOU, Michel (1982). *Grammaire limousine*. Tulle : Lemouzi. (3na edicion)

³ MOK, Q.I.M. (2008). « L'opposition singulier-pluriel dans le parler de quelques communes du Périgord blanc » in *Etudes de linguistique occitane moderne*. Aachen : Shaker Verlag. 3-16.

⁴ REYDY, J.-P. (2008). *Notre occitan*. Uzerche : Institut d'Estudis Occitans dau Lemosin.

⁵ BEC, P. (1989). *Manuel pratique d'occitan moderne*. Paris : Picard.

⁶ JAVANAUD, P. (1981). *The Vowel System of Lemosin*. Göteborg : University of Göteborg.

⁷ LAVALADE, Y. (1986). *L'accentuation occitane (Haut-Limousin), la place de l'accent tonique*. Limoges : La Clau lemosina.

⁸ DOURDET, J. C. (2011). *L'atypicité accentuelle de l'espace linguistique occitan limousin, description et modélisation*. Poitiers : Université de Poitiers. Thèse non publiée.